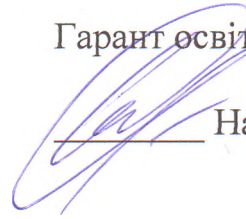

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Наталія ФІЛІПЕНКО

**СИЛАБУС ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ВЧЕННЯ УКРАЇНИ І СВІТУ

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 08 «Право»

Спеціальність: 081 «Право»

Освітня програма: «Право»

Вибіркова компонента з переліку 1
(назва вибіркової категорії)

Форма навчання: денна, заочна

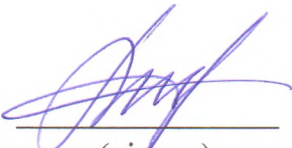
Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Харків – 2024 р.

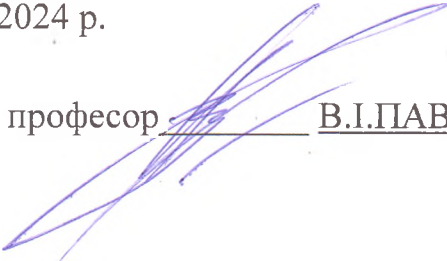
Розробник:

канд. істор. наук, доцент Г.Ю. Каніщев

(підпис)

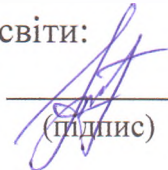
Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри 702

Протокол № 12 від «24» травня 2024 р.

Завідувач кафедри д-р юрид. наук, професор В.І.ПАВЛИКІВСЬКИЙ

Погоджено з представником здобувачів освіти:

групою (магістерського) рівня в.о. 262 ПД

(підпис)

Горішню ЛАЗАРЕВА
(ім'я та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Каніщев Григорій Юрійович, канд. істор. наук, доцент, доцент кафедри права (702), «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Правові вчення України і світу», «Правознавство», «Правозахисна діяльність і правова допомога», історія конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах, 0680923087, g.kanischev@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна –

Обсяг дисципліни: __5__ кредитів ЄКТС/ __150__ годин, у тому числі аудиторних – __72__ год., самостійної роботи здобувачів – __78__ год.

Форма здобуття освіти – денна

Дисципліна вибіркова

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота

Види контролю – модульний контроль, залік

Мова викладання – українська

Пререквізити – Історія держави і права України, Історія держави і права зарубіжних країн, Теорія держави і права.

Кореквізити – Філософія права

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: набуття студентами знань щодо етапів історичного процесу нагромадження знань у сфері права і держави у вигляді вчень, теорій, шкіл, ідей в різні періоди: домодерний (давньосхідний; античний; феодальний; становий) і модерний (національний) з визначенням своєрідності систем правового знання різних держав і народів. Зокрема, вітчизняної думки про державу та право.

Завдання: допомогти у засвоєнні студентами об'єктивної історичної закономірності становлення державно-правових форм організації суспільного життя; сформулювати навички орієнтування у складнощах правової методології сучасних концепцій, що пояснюють сутність та призначення держави, права, правових явищ; обґрунтувати конкретні державно-правові погляди; визначити новизну, оригінальність і соціальну цінність концепцій і поглядів; сприяти оптимальному використанню історичного досвіду правового розвитку демократичних країн, що має практичне значення для вдосконалення процесу вітчизняного державотворення.

Компетентності, які набуваються:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що

передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Інші загальні компетентності;

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

3. Здатність планувати та управляти часом.

4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК10. Знання і розуміння соціальної природи трудових відносин та їх правового регулювання.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК19. Здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовуючи сучасні інформаційні технології

Очікувані результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- характерні риси держави та права державних утворень на території сучасної України;

- основні зміни в системі державного та правового устрою;

- структуру органів влади та її зміни;

- історичну термінологію;

- політичних діячів та провідних юристів України;

- сучасні політичні процеси, що відбуваються в українській державі;

- основні віхи розвитку історії держави і права України у зв'язку з історією держави і права зарубіжних країн.

вміти:

- Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
- Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
- Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю. РН8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
- Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
- Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
- Демонструвати вміння користуватися комп'ютерними програмами, необхідними у професійній діяльності.
- Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Правові вчення домодерного часу

Тема 1. Вступ. Правові вчення України і світу як навчальна дисципліна.

- *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*
 - *обсяг аудиторного навантаження – 2 години;*
 - *теми семінарських занять:*
 - *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*
 - *стисла анотація:* „Правові вчення України і світу” як навчальна дисципліна. Предмет дисципліни та його структура. Логіко-теоретична основа. Зміст політико-правової доктрини. Програмні положення вчення. Місце «Правових вчень України і світу» в системі юридичних наук. Взаємозв'язок дисципліни з іншими галузями гуманітарних дисциплін і сучасними теоріями політики, права, держави та законодавства. Основні методи „Історії вчень про державу і право. Принцип історизму. Періодизація і структура курсу.
 - *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*
 - *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*
- Основні методи „Історії вчень про державу і право. Принцип історизму. Періодизація і структура курсу.

Тема 2. Політико-правові вчення Стародавнього світу.

- *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – 8 годин;*

– *теми семінарських занять:*

1. Вчення Конфуція про суспільство, державу і право. Принципи гуманності та ритуалу. Соціально-політичні та правові ідеї Мо-цзи. Вчення даосизму (Лао-цзи). Школа юристів.
2. Вчення Аристотеля про суспільство, політику, державу і право.

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Політико-правові вчення в державах Стародавнього Сходу. Загальна характеристика релігійно-міфологічних уявлень про політику, державу і право у країнах Стародавнього Сходу в II–I тис. до н.е. Політична і правова думка у Стародавній Індії. Політико-правові ідеї брахманізму і буддизму. Політична і правова теорія у трактаті Каутільї —Архашастрa та —Законах Ману». Політична і правова думка у Стародавньому Китаї. Вчення Конфуція про суспільство, державу і право. Принципи гуманності та ритуалу. Соціально-політичні та правові ідеї Мо-цзи. Вчення даосизму (Лао-цзи). Школа юристів.

Загальна характеристика політико-правової ідеології у Стародавній Греції. Основні напрямки політико-правової думки. Політичні та правові вчення раннього періоду (IX–VI ст. до н. е.). Вчення Платона про державу і право. Проекти ідеальної держави в діалогах —Державa та —Закони». Класифікація форм державного правління і причини їх заміни. Ставлення Платона до приватної власності. Вчення Аристотеля про суспільство, політику, державу і право. Обґрунтування рабства і суспільної нерівності. Критерії та класифікація Аристотелем форм держави. Категорії „право» і „справедливість». Вчення про два види справедливості. Вплив Аристотеля на подальший розвиток політичної і правової ідеології.

Загальна характеристика основних напрямків політичної і правової думки у Стародавньому Римі. Вчення Цицерона про державу і право. Політичні та правові ідеї римських стоїків (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій), їх ставлення до свободи і рабства. Політико-правові ідеї римських юристів (Гай, Папініан, Павло, Ульпіан, Модестин). Римські юристи про природу і систему права, про право і справедливість, про право публічне і приватне.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Політична і правова думка у Стародавній Індії. Політико-правові ідеї брахманізму і буддизму. Політична і правова теорія у трактаті Каутільї —Архашастрa та —Законах Ману».

Тема 3. Правові вчення феодального права і держави.

– *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – 8 годин;*

– *теми семінарських занять:*

1. . Політикоправова теорія Фоми Аквінського, його вчення про походження, сутність держави та елементи державної влади.

2. Проблеми співвідношення особистості і держави в „Повчанні” Володимира Мономаха.;

– *обов’язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Політичні та правові ідеї раннього християнства. Еволюція християнства з опозиційної релігії в державну, зміна його політикоправової сутності. Політико-правове вчення Аврелія Августина. Єресі. Боротьба з єресями римсько-католицької церкви. Політикоправова теорія Фоми Аквінського, його вчення про походження, сутність держави та елементи державної влади. Обґрунтування права народу на революцію. Фома Аквінський про закон і його види. Захист католицизму. Неотомісти.

Ідеї незалежності держави і єдності слов’янських народів у літописах і пам’ятках Київської Русі. „Слово про закон і благодать” Іларіона. Періодизація історії людства за Іларіоном. Кирило Туровських про владу і закон. Проблеми співвідношення особистості і держави в „Повчанні” Володимира Мономаха. Ідея єдності руської держави у „Слові о полку Ігоревім”. Концепція сильної князівської влади крізь призму „Моління Даниїла Заточника”

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Ідеї незалежності держави і єдності слов’янських народів у літописах і пам’ятках Київської Русі. „Слово про закон і благодать” Іларіона. Періодизація історії людства за Іларіоном. Кирило Туровських про владу і закон.

Тема 4. Правові вчення станового права і держави.

– *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – 12 годин;*

– *теми семінарських занять:*

1. Політичні та правові вчення в Голландії у XVII ст.

2. Основні напрямки політичної і правової думки в період англійської революції XVII ст.

3. Політичні і соціально-економічні передумови розвитку державно-правової думки. Просвітництво на Україні.

– *обов’язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

— *стисла анотація*: Загальна характеристика політичної ідеології епохи Відродження. Формування буржуазної політико-правової ідеології. Вчення Н.Макіавеллі про державу і право. Макіавеллі про походження, сутність і форми держави, про завдання і засоби політики. Політичний ідеал Макіавеллі. —Макіавеллізм». Політичні та правові ідеї Реформації: основні напрямки. Політико-правові ідеї Мартіна Лютера, Томаса Мюнцера, Жана Кальвіна. Політикоправові ідеї ієзуїтів і тираноборців. Ла Боесі. Вчення Жана Бодена про державу і право. Боден про суверенітет державної влади і форми держави. Політико-правова ідеологія утопічного соціалізму. Ідеальний суспільний і державний лад в —Утопії» Томаса Мора і —Місті Сонця» Томазо Кампанелли. Загальна характеристика політичної і правової ідеології. Характеристика теорії природного права. Політичні та правові вчення в Голландії у XVII ст. Політико-правове вчення Гуго Гроція. Теорія природного права. Гроцій про походження держави, суверенітет державної влади і її носіях. Вчення Бенедикта Спінози про державу і право. Особливості вчення Спінози про невідчужувані права громадян і межі дії державної влади. Основні напрямки політичної і правової думки в період англійської революції XVII ст. Політико-правове вчення Т.Гоббса. Особливості трактування природного стану і договірного походження держави. —Левіафан». Погляди на сутність, завдання і форми держави, державний суверенітет. Гоббс про співвідношення особи і держави. Політико-правове вчення Джона Локка. Локк про невіддільні права людини і межі дії державної влади. Ідея поділу влади. Держава і суспільство у вченні Девіда Юма.

Загальна характеристика політико-правової ідеології епохи Просвітництва, її еволюція. Основні напрямки політичної і правової ідеології у Франції. Політико-правові погляди Вольтера. Вчення Шарля Луї Монтеск'є про державу і право. Монтеск'є про фактори, що визначають характер законодавства. Значення політичного фактору – форми правління. Поняття політичної свободи. Теорія розподілу влад Монтеск'є. Політико-правові ідеї французьких матеріалістів (Дені Дідро, Поль Анрі Гольбах, Клод Адріан Гельвецій). Політичне і правове вчення Ж.Ж.Руссо. Руссо про причини виникнення і розвитку суспільної нерівності. Теорія договірного походження держави. Обґрунтування ідеї народного суверенітету. Руссо про право. Поняття —загальної волі» і —волі всіх». Соціально-політичний ідеал Ж.Ж.Руссо

Політичні і соціально-економічні передумови розвитку державно-правової думки. Просвітництво на Україні. Основні риси і напрями. Теорія просвіченого абсолютизму у працях Ф.Прокоповича. Просвітителі-демократи Г.С.Сковорода і Я.П.Козельський. Критика Г.Сковородою суспільно-політичних і соціальних порядків, феодального права і судочинства. Принцип —сродності» як основа побудови майбутнього суспільства. Особливість теорії природного права Я.Козельського. Теорія суспільної угоди. Республіканізм. Погляди в галузі міжнародного права. Політичні та правові ідеї в козацько-старшинських літописах. Автономістські ідеї в літописах Самовидця, Г.Граб'янки, С.Величка.

Обстоювання національно-державних прав українського народу у —Конституції» П.Орлика. Республіканськоавтономістична ідея —Історії Русів».

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Політичні та правові ідеї в козацько-старшинських літописах. Автономістські ідеї в літописах Самовидця, Г.Габ'янки, С.Величка. Обстоювання національно-державних прав українського народу у —Конституції» П.Орлика. Республіканськоавтономістична ідея —Історії Русів».

Модульний контроль

Змістовний модуль 2. Правові вчення модерного часу

Тема 5. Політичні та правові вчення США в період боротьби за незалежність

– *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – 4 годин;*

– *теми семінарських занять:*

1. Політикоправові погляди Томаса Джефферсона і їх втілення в „Декларації незалежності» і „Біллі про права».

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Загальна характеристика основних напрямків політичної і правової думки. Політичні та правові погляди —федералістів» (Олександр Гамільтон, Джон Адамс, Джеймс Медісон). Ідеї конституціоналізму і федералізму. Ідеї розподілу влад. Політикоправові погляди Томаса Джефферсона і їх втілення в „Декларації незалежності» і „Біллі про права». Ставлення Джефферсона до рабства. Обґрунтування правомірності народної революції. Політичні та правові ідеї радикальних демократів. Томас Пейн. Особливості його теорії природного права. Ставлення до рабства і революції.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Політичні та правові ідеї радикальних демократів. Томас Пейн. Особливості його теорії природного права. Ставлення до рабства і революції.

Тема 6. Вчення про державу і право в Німеччині (кінець XVIII – початок XIX ст.).

– форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження – 4 години;

– теми семінарських занять:

1. Категоричні імперативи І.Канта. Поняття права і держави. Особливості поглядів Канта на розподіл влад і класифікацію форм держави;

– обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;

– стисла анотація: Загальна характеристика основних напрямків політичної та правової ідеології періоду. Історична школа права. Г.Гуго, Ф.К.Савіньї, Г.Пухта та їх погляди на виникнення, розвиток і сутність права. Вчення Іммануїла Канта про державу і право. Зв'язок політичного і правового вчення з етикою. Категоричні імперативи І.Канта. Поняття права і держави. Особливості поглядів Канта на розподіл влад і класифікацію форм держави. Його суспільно-політичний ідеал і проект вічного миру. Політикоправова теорія І.Г.Фіхте. Проект держави у праці —Замкнута торгова держава. Вчення Г.Гегеля про державу і право. —Філософія права. Предмет і метод гегелівської філософії права. Розумні основи держави і права та їх дійсність. Поняття права і держави. Співвідношення громадянського суспільства і держави. Концепція розподілу і органічної єдності властей. Конституційна монархія. Гегель про міжнародне право, війну і мир, про природний стан у сфері міжнародних відносин.

– обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;

– теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

Гегель про міжнародне право, війну і мир, про природний стан у сфері міжнародних відносин.

Тема 7. Політичні та правові вчення в Росії у XVIII–XIX ст.

– форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження – 4 години;

– теми семінарських занять:

1. Обґрунтування —освіченого абсолютизму у працях В.М.Татищева та І.Т.Посошкова.;

– обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;

– стисла анотація: Основні напрямки політичної і правової думки та їх розвиток. Обґрунтування —освіченого абсолютизму у працях В.М.Татищева та І.Т.Посошкова. Політико-правова програма дворянства. Модель обмеженої монархії М.М.Щербатова. Дворянський лібералізм першої половини XIX ст.

Проекти державних перебудов М.М.Сперанського. Формування і розвиток ранньої революційної політико-правової ідеології в Росії. Політичні та правові ідеї О.М.Радищева. Політичні та правові ідеї декабристів. Проект перебудови державного і суспільного ладу в Росії у —Руській Правді П.І.Пестеля. Пестель про унітарний устрій держави і республіканську форму правління. Конституційні проекти М.М.Муравйова. Ідея федеративної конституційної монархії. Ідеї загальнослов'янської федерації у членів спілки —Об'єднані слов'яни». Політико-правові ідеї слов'янофілів (О.С.Хом'яков, І.В.Кіреєвський) і західників (К.Д.Кавелін, Б.М.Чичерін).

– *обсяг самотійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самотійної роботи здобувача:*

Політичні та правові ідеї декабристів. Проект перебудови державного і суспільного ладу в Росії у —Руській Правді П.І.Пестеля. Пестель про унітарний устрій держави і республіканську форму правління. Конституційні проекти М.М.Муравйова. Ідея федеративної конституційної монархії.

Тема 8. Політичні та правові вчення представників лібералізму у Франції та Англії.

– *форма занять (лекції/семінарські заняття/самотійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – 8 годин;*

– *теми семінарських занять:*

1. Основні риси політико-правової ідеології лібералізму першої половини ХІХ ст. Політико-правові погляди Б.Костана (Франція).;

2. Політико-правова теорія Дж.-С.Мілля.;

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Основні риси політико-правової ідеології лібералізму першої половини ХІХ ст. Політико-правові погляди Б.Костана (Франція). Держава і свобода особи. Незалежність приватного життя від політичної влади. Розподіл і рівновага в системі влад. Особливе місце королівської влади. Політичні та правові ідеї І.Бентама (Англія). Утилітаризм І.Бентама. Критика теорії природного права і договірної походження держави. Бентам про форми держави і представницьку демократію. Алексіс де Токвіль про демократію. Система стримувань і противаг. „Тиранічні” прояви американської демократії. Протиставлення рівності і свободи. Політико-правова теорія Дж.-С.Мілля. Трактатування взаємовідносин особистості і суспільства. „Тиранія більшості”. Проблема прав людини у вченні Дж.-С.Мілля. Представницька демократія.

– *обсяг самотійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самотійної роботи здобувача:*

Алексіс де Токвіль про демократію. Система стримувань і противаг.

Тема 9. Політико-правові концепції в Україні другої половини XIX – початку XX ст.

- *форма занять (лекції/самостійна робота);*
- *обсяг аудиторного навантаження – 4 години;*
- *теми семінарських занять:*

1. Політичні та правові погляди Т.Г. Шевченка.

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) –* *учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Політичні і правові ідеї у програмних документах першої української політичної таємної організації — Кирило-Мефодіївське товариство. Ідея єдності слов'янських народів. Політичні та правові погляди Т.Г.Шевченка. Критика політичної системи експлуататорської держави. Революційний демократизм і суспільно-політичний ідеал. Політичні та правові погляди М.Драгоманова. Його конституціоналізм і федералізм. Політичні та правові погляди І.Я.Франка. Критика існуючого ладу і його суспільно-політичний ідеал. Політичні і правові ідеї у творчості Лесі Українки. Держава і право у творчості М.Грушевського. Політико-правові погляди В.Винниченка.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*
Політико-правові погляди В.Винниченка.

Тема 10. Вчення утопічного соціалізму.

- *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*
- *обсяг аудиторного навантаження – 4 години;*
- *теми семінарських занять:*

1. Політикоправове вчення Сен-Сімона;

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) –* *учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Передумови виникнення утопічних ідей в Європі. Політикоправове вчення Сен-Сімона. Його концепція стадій розвитку суспільства та еволюції держави. Проект і принципи промислової системи суспільства. Погляди Ш.Фур'є на державу і право. Критика капіталістичного ладу, буржуазної держави і права. Концепція Фур'є про соціально-політичний розвиток суспільства. Фаланга як форма організації нового суспільства. Погляди Р.Оуена на державу і право. Оуен про виховання громадян і вдосконалення законодавства як засобів цивілізованої перебудови суспільства. Утопічний план політико-правової перебудови планети.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Оуен про виховання громадян і вдосконалення законодавства як засобів цивілізованої перебудови суспільства. Утопічний план політико-правової перебудови планети.

Тема 11. Комуністична державно-правова ідеологія

- *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*
- *обсяг аудиторного навантаження – 4 години;*
- *теми семінарських занять:*

1. Історичні умови виникнення та розвитку марксистського вчення про державу і право в Західній Європі у другій половині XIX ст. ;

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Історичні умови виникнення та розвитку марксистського вчення про державу і право в Західній Європі у другій половині XIX ст. Формування політичного світогляду К.Маркса і Ф.Енгельса. К.Маркс і Ф.Енгельс про історичний розвиток класового суспільства і держави. —Німецька ідеологія». —Маніфест Комуністичної партії». Марксизм про історичну роль соціалістичної держави і права та умови їх відмирання. Ф.Енгельс про форми походження держави і її основні ознаки. Питання про вплив державної і правової надбудови на економічний базис. Поширення ідей марксизму в робітничому русі в Західній Європі та Росії наприкінці XIX – початку XX ст.. Виникнення лєнінізму. Вчення В.І.Лєніна про історичний розвиток держави. Ідея революційно-демократичної диктатури пролетаріату і селянства. Питання про співвідношення понять диктатури і демократії. В.І.Лєнін про принципи соціалістичної законності. Еволюція політико-правової теорії марксизму в СРСР після В.І.Лєніна: Н.І.Бухарін, Л.Д.Троцький, Й.В.Сталін. Ідеологічне маскування тоталітаризму і особистої влади. Концепція права як закону (А.Я.Вишинський)

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Ідеологічне маскування тоталітаризму і особистої влади. Концепція права як закону (А.Я.Вишинський)

Тема 12. Державно-правові теорії позитивізму

- *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*
- *обсяг аудиторного навантаження – 4 години;*
- *теми семінарських занять:*

1. Чиста теорія права, її деідеологізація і незалежність від матеріальних факторів розвитку суспільства;

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

– *стисла анотація:* Політико-правове вчення Огюста Конта. Методологічні основи позитивізму. Три історичних типи світогляду і еволюція держави та права. Ідея суспільної солідарності як засобу запобігання революціям. Конт про суб'єктивне право як обов'язок і соціальну функцію. Нормативістська теорія права Ганса Кельзена. —Чиста теорія права, її деідеологізація і незалежність від матеріальних факторів розвитку суспільства. Юриспруденція як наука про сферу належного. Ієрархія норм права за Кельзеном: основна норма, конституційні норми, загальні та індивідуальні норми. Держава як персоніфікація норм права. Поняття державного суверенітету і примат міжнародного права. Соціологічний позитивізм. Вчення Р.Ієрінга про державу і право. —Юриспруденція інтересів. Право як юридично захищений інтерес. Ідея Ієрінга про боротьбу за право соціальних сил і про право як нестійкий компроміс у боротьбі інтересів. Взаємозумовленість держави і права. Політичне і правове вчення Г.Спенсера. Органічна теорія держави. Диференціація і спеціалізація функцій та органів держави у процесі її еволюції. Типи держави: примітивний (військовий) і вищий (індустріальний). Політичне і правове вчення Л.Гумпловича. Походження держави і права. Теорія насильства. Еволюція форм державної влади і особливості —сучасної культурної держави

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Політичне і правове вчення Л.Гумпловича. Походження держави і права. Теорія насильства. Еволюція форм державної влади і особливості —сучасної культурної держави

Тема 13. Теорії природного права ХХ ст.

– *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – 4 години;*

– *теми семінарських занять:*

1. ;

– *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

Стисла анотація: Теорії природного права: основні різновиди. Історія виникнення і розвитку теорії природного права. Неотомістська (теологічна) теорія природного права (А.Ауер, Ж.Марітен, Ж.Дабен, Лебаф і Хейс). Бог – першоджерело державної влади і права. Природне право як —таємні глибини

серця». Теорія — відродженого природного права. Право як оцінка дійсності з позиції уявлень про справедливість. Природне право як абсолютний критерій справедливості, що базується на — природі речей і вимогах вищого розуму людини. Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтична теорія права.

— *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

— *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтична теорія права.

Тема 14. Антидемократичні політико-правові теорії XIX–XX ст.

— *форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);*

— *обсяг аудиторного навантаження – 2 години;*

— *обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;*

Стисла анотація: Передумови виникнення антидемократичних теорій. Вчення Ф.Ніцше про державу і право. Концепція волі до влади. Держава як засіб культурної і соціальної еволюції. Держава і особа. Держава та історична перспектива. Елітарна концепція права. Аристократична інтерпретація природного права як права на нерівність і привілеї. Погляди Ніцше на війну і мир, на революцію як загрозу культурі. Теорія еліт італійських політологів В.Парето і Г.Моски. Політикоправова ідеологія фашизму (Ж.А.Гобіно, К.Шмітт, А.Розенберг, С.Чемберлен, О.Шпенглер). Теорія історичного процесу як боротьби націй і рас за існування та самозбереження. — Національний соціалізм і державний контроль за працею і капіталом. Право – воля фюрера як виразника волі народу. Ідея — правової держави націонал-соціалістів. Заперечення принципів рівності та демократії. Тоталітарна модель політичної системи. Політико-правова ідеологія неофашизму. Модернізація і — гуманізація фашистських ідей.

— *обсяг самостійної роботи здобувачів: 5,5 годин;*

— *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

Політико-правова ідеологія неофашизму. Модернізація і гуманізація фашистських ідей.

Модульний контроль

5. Індивідуальні завдання

Немає

6. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники).

7. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспиту.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	5	5
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...5	4	20
Модульний контроль	0...15	1	10
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	9	9
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...5	9	45
Модульний контроль	0...11	1	11
Виконання і захист РГР (РР, РК)	немає	немає	немає
Усього за семестр			0...100

Білет для заліку складається з 1 (одного) теоретичного та 1 (одного) практичного питання; *максимальна кількість балів за кожне питання – 50 (сума – 100 балів).*

Під час складання семестрового заліку здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Необхідний обсяг знань і вмінь для одержання позитивної оцінки: Задовільно (60 – 74). Показати мінімум знань та умінь. Знати основні терміни і поняття. Уміти користуватися письмовими джерелами. Знати основні історичні події, пов'язані з даною темою. Проводити порівняння законодавчих норм з різних джерел.

Добре (75 – 89). Твердо знати мінімум, виконати всі завдання, пов'язані з тематикою занять. Уміти: прослідкувати еволюцію державності та правових систем, вміти аналізувати зміни у законодавстві.

Відмінно (90 – 100). Виконувати всі завдання з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх при вирішенні практичних завдань, пов'язаних із функціонуванням держави та права.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально – етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положенням про академічну доброчесність національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>)

Відповідно до п.п. 2.2 та 2.3 «Типової посадової інструкції доцента» Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» відпрацювання здобувачем вищої освіти пропущених занять (знаходження на лікарняному, мобільність та ін.) та невиконаних завдань відбувається шляхом надання викладачем здобувачу індивідуальних завдань за пропущеною тематикою.

Відповідно до п.п. 4.2.2 та 4.2.8 «Положення про організацію освітнього процесу» у Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» контроль викладачем індивідуальних завдань за тематикою пропущених здобувачем занять та невиконаних завдань відбувається у формі перевірки завдань за пропущеною тематикою, отриманих здобувачем від викладача під час проведення консультацій.

Відповідно до п. 4.4 «Положення про академічну доброчесність» Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» перевірка на плагіат виконаних здобувачем завдань та дотримання академічної доброчесності здійснюється викладачем під

час перевірки виконання здобувачем завдань поточного та підсумкового контролю. Відповідно до п. 5.4 «Положення про організацію освітнього процесу» у Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» контроль дотримання академічної доброчесності здобувачем вищої освіти здійснюється у спосіб: - контролю викладачем самостійного виконання здобувачем завдань поточного та підсумкового контролю; - контроль викладачем посилянь здобувача на джерела інформації.

10. Методичне забезпечення

Історія держави і права України: методичні рекомендації з проведення семінарських занять. Укладач: Канищев Г. Ю. Х.: ХАІ, 2018. 56 с.

http://library.khai.edu/library/fulltexts/doc/KZ_istori_Derzhavi1.pdf
[Mentor.khai.edu/cours/wiew.php?id=4256](http://mentor.khai.edu/cours/wiew.php?id=4256)

Історія держави і права зарубіжних країн. Укладач Селевко В. Б. Х.ХАІ, 2019. – 74 с.

<https://library.khai.edu/catalog>
<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=4257>

11. Рекомендована література

Базова

1. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття / Д. В. Журавльов, О. В. Коротюк, О. В. Лавринович та ін. – К. : ОВК, 2021. – 238 с.
2. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб / Є. В. Зозуля, О. С. Туренко, І. В. Іванов. – Херсон: «Олді-Плюс», 2018. – 308 с.
3. Козинець О. Г., Півень Б. О. Політичні та правові погляди Нікколо Макіавеллі в історичному та сучасному аспекті // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 3. 2019. – С. 8-11.
4. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Марчук, Г. В. Марчук. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с.
5. Історія вчень про державу і право: навч. посібник. – 4-те вид., доповн., у 2-х част. Київ: Алерта, 2015. 416 с.
6. Історія вчень про право і державу : курс лекцій, прочит. у Нац. ун-ті «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого» / Г. Г. Демиденко. Харків: Право, 2012. 415 с.

7. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. / В. В. Ладиченко, В. В. Орленко, В. І. Орленко; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Медінформ, 2014. 462 с.
8. Новітнє вчення про тлумачення правових актів: навч. посіб. / В. Г. Ротань та ін.; відп. ред. В. Г. Ротань. Харків: Право, 2013. 751 с.
9. Сорока М. В. Методологічні засади дослідження історії української політичної філософії. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. 2014. Вип. 3. С. 26-32.
10. Шмоткін О. В. Актуальні проблеми теорії держави і права: підручник. Київ: НА СБУ, 2019. 275 с.
11. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття / Д. В. Журавльов, О. В. Коротюк, О. В. Лавринович та ін. – К. : ОВК, 2021. – 238 с.
12. Машталір Х.В. Державно-правові погляди Євгена Петрушевича: монографія / Х.В. Машталір, Д.Є. Забзалюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 178 с.
13. Забзалюк Д. Є. Хрестоносний рух Середньовіччя: політико-правовий вимір : монографія / Забзалюк Дмитро Євгенович; Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів: СПОЛОМ, 2020. – 428 с.
14. Суверенітет. Генеалогія ідеї в контексті політичної та правової історії [Текст] : монографія / Севрюков Д. – К. : Талком, 2018. – 234 с.
15. Хитра А.Я. Державно-правові погляди Павла Скоропадського: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 - історія та теорія держави і права; історія політичних і правових вчень / Хитра Андрій Ярославович. - Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2003. - 19 с.
16. Донченко О.І. Система суспільно-політичних поглядів Г. Сковороди // Юридичний науковий електронний журнал. - № 3/2021. – С. 15-19.
17. Папенко Н., Папенко Є. Суспільство та держава в працях Томаса Пейна // Європейські історичні студії. - 2018. - № 10. - С. 187-200.
18. Ханстантинов В. О. Практикум з історії політичних і правових вчень : навч. посіб. / В. О. Ханстантинов. – Миколаїв : МНАУ, 2014. – 200 с.
19. Козинець О. Г. Критика суспільно-політичних та соціальних порядків, феодального права і судочинства в працях Григорія Сковороди / О. Г. Козинець, Н. О. Макогін // Правові новели. — 2021. — Вип. 13. — С. 30-35.

Допоміжна

1. Кокошко Ф.І. Політико-правові аспекти діяльності Пилипа Орлика. Судовопсихологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2017. № 3 (17). Дата публікації: 30.10.2018. URL: <http://expert-nazarov.com/nomera/766-2017-3-17>

2. Козинець О.Г., Приходько В.О. Держава та право в ученні Ш.Л. Монтеск'є // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. - Том 31 (70). - № 1, 2020. – С. 26-31.
3. Хвойницька Х. Особливості трактування природно-правових ідей у творчості просвітителів (Вольтер, Ж-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Філософські науки». 2014. № 780. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/26212>.
4. Козинець, О. Г. Неоконсерватизм як основа політики Рональда Рейгана / О. Г. Козинець, О. В. Акуленко // Право і суспільство, 2019. - № 3. - С. 25-29.
5. Козинець, Є. Г. Гуманізація покарань та їх сумірність зі злочином у теорії Ч. Беккарія / Є. Г. Козинець, А. С. Коршун // *Legea si viata*. – Одеса, 2019. - № 6/2. - С. 36-39.
6. Козинець, Є. Г. Гуманізація покарань та їх сумірність зі злочином у теорії Ч. Беккарія / Є. Г. Козинець, А. С. Коршун // *Legea si viata*. – Одеса, 2019. - № 6/2. - С. 36-39.
7. Козинець, О. Г. Становлення і розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки / О. Г. Козинець, В. В. Пророченко // Підприємництво, господарство і право, 2020. - № 1. - С. 165-169.
8. Козинець, О. Г. Історична школа права: загальна характеристика і представники / О. Г. Козинець, К. В. Менджул // *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 2020. - № 1. - С. 15- 18.
9. Леськів М. Філософсько-теологічне осмислення «людини політичної» в епоху Середньовіччя // Вісник Дніпропетровського університету . – 2015. - № 4. – С. 184-190.
10. Омельчук В.В., Лісничка В.М. Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав / Омельчук В.В. Лісничка В. М.: Навчальний посібник. – К.: Персонал, 2011. – 608 с.
11. Турчак О. В. Взаємодія канонічного та публічного права Середньовічної доби: політико-правовий вимір // *Правова система: теорія і практика*. -№ 4, 2020. – С. 159-164.

12. Інформаційні ресурси

1. <http://portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://u.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://www.minjust.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.
4. <http://nplu.gov.ua> – офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського.
5. <http://catalogue.nplu.org> – офіційний сайт Національна парламентська бібліотека України.